Lektorlaget

Til Utdanningsdirektoratet

Oslo, 30. oktober 2026

Innspill til innhold og struktur i fremtidens videregående

Takk for muligheten til å bidra med innspill.

Vi bygger vårt innspill på bidrag fra våre medlemmer, 15 fagutvalg, fagpolitisk utvalg, og fylkeslag.

Utdanningsdirektoratets foreløpige skisse med forslag til ny oppbygging av studieforberedende opplæring fra 2030 omhandler mange deler. Vi opplever det derfor ikke som hensiktsmessig å kun besvare et forhåndsdefinert skjema hvor tekstmengden i hvert kommentarfelt er begrenset og tilbakemeldingen blir svært oppstykket.

Vi deler våre viktigste innspill her, i brevs form, i tillegg til å besvare innspillskjemaet. Vi viser også til innspill gitt i den partssammensatte arbeidsgruppa, og i Rådet for studieforberedende utdanningsprogram.

Lærere og lektorer er usikre på hva Utdanningsdirektoratet egentlig foreslår - resultater må tolkes med stor varsomhet

Vi har fått mange tilbakemeldinger fra lektorer som jobber i videregående opplæring om at forslagene er vanskelige å forstå og ta stilling til. Konsekvensene ved å svare ja eller nei på de ulike spørsmålene direktoratet stiller i sitt innspillskjema, er vanskelig å overskue.

Spørsmål som reises er blant annet:

- Vi skjønner ikke helt bestillingen. Hvorfor skal videregående opplæring gjennomgå en slik revolusjon?

- Hvorfor er ikke (de fleste) fag nevnt? Hva innebærer egentlig bruk begreper som «faglig innhold» og «temaer»? Hvilke konsekvenser kan dette få?

-Ønsker direktoratet å kutte forbindelseslinjen mellom skolefag og vitenskapsfag?

- Hvorfor går en ut fra at strukturen kan avgjøres uavhengig av innholdet? Vi må vite fag og faginnhold først, før vi kan ta stilling til detaljene.

- På hvilket konkrete kunnskapsgrunnlag foreslår direktoratet å gjøre fremmedspråk til et valgfritt retningsinnhold?

KONTAKT
T: 24 15 50 00
E: post@norsklektorlag.no

BESØK
Kongens gate 11
0153 Oslo

POST
Kongens gate 11
0153 Oslo

Org.nr. 879 495 512

- Hvorfor starter en med innhold, som om det kan være uavhengig av fagtradisjoner?

- Er dette en omkamp for fremtidsfaget?

- Er dette egentlig en skinnprosess?

Vi mener forvirringen som innspillsrunden har skapt, indikerer at Utdanningsdirektoratet bør tolke innspillene med stor varsomhet og tillegge denne runden mindre vekt i utviklingsarbeidet. Det introduseres en rekke nye begreper i innspillsnotatet/skjemaet, og vi vurderer risikoen for misforståelser til å være stor.

Vi opplever dessverre at Utdanningsdirektoratet skaper forvirring ved å ikke forholde seg eksplisitt til de strukturelle rammene og fagtilbudet videregående opplæring består av i dag. Det er få av fagene videregående opplæring består av i dag, som er gjenkjennelige eller direkte nevnt i oppbyggingen av de ulike foreslåtte retningene.

Innspillsnotatet gir ikke et godt nok utredningsgrunnlag for de store endringene som foreslås

Innspillsnotatet har dessverre ikke preg av å være et grundig utredningsgrunnlag. Det er mangelfullt. For å kunne gjøre informerte vurderinger i slike sammensatte og komplekse spørsmål som innhold og struktur i fremtidens videregående opplæring er, hadde vi ønsket at direktoratet hadde vårt mer åpne på vurderingene som ligger bak forslaget. Ikke minst savner vi et tydelig, utdypet og spesifisert kunnskapsgrunnlag for forslagene som skisseres. Notatet oppsummerer ikke det konkrete kunnskapsgrunnlaget som foreligger, eksempelvis NIFUs forskningsrapporter om studieforberedthet (fra før stortingsmeldingen forelå), Liedutvalgets to utredninger eller selve stortingsmeldingen fra 2021 som ligger til grunn for oppdraget i utgangspunktet. Innspillsrunden blir nå også gjennomført før samtlige rapporter fra NIFUs forskningsprosjekt KLAR2030 foreligger.

Det framgår heller ikke om Utdanningsdirektoratet har gjennomført en forsvarlig risikovurdering av mulige veivalg.

Lektorlaget forstår selvsagt at dette er en innspillrunde og ikke en formell høring, og at det skal foretas viktige avveininger og vurderinger som del av det kommende årets utredningsarbeid i direktoratet. Likevel skulle vi ønsket en større åpenhet om hvilke detaljer i kunnskapsgrunnlaget direktoratet sitter på, som peker i retning av hvilke forslag. Forslagene presenteres uten også at direktoratets egne vurderinger av fordeler og ulemper framkommer. Dette er en betydelig svakhet.

Vi savner også informasjon om hvordan direktoratet vurderer oppbygning av en

fremtidig ordning for påbygning til studiekompetanse, slik at påbygning kan sees i sammenheng med øvrige forslag.

Vage og åpne formålsbeskrivelser per fagtype bidrar ikke til å konkretisere innhold

Utdanningsdirektoratet har vektlagt at en ikke finner begrunnelser for dagens oppbygging og fagkategorier, og har derfor foreslått formålsbeskrivelser for hver ny fagkategori de foreslår: Felles innhold, felles studieforberedende innhold og retningsinnhold (obligatorisk og valgfritt).

Formålsbeskrivelsene for hver fagkategori er imidlertid så åpne, vage og generelle at en kan tolke ulike fag som innbefattet eller ekskludert, alt avhengig av personlig ståsted og faglig bakgrunn. Eksempelvis kan noen kun tolke inn norsk og samfunnskunnskap innenfor formålsbeskrivelsen for felles innhold, mens andre vil mene alle dagens fag i videregående passer til beskrivelsen.

Fagutvalg for kjemi beskriver det slik:

Skillet mellom hva som kan regnes som felles, felles studieforberedende og felles retningsinnhold er heller ikke spesielt klart. Under kategorien felles innhold står det: «Felles innhald i vidaregåande opplæring skal gi alle elevar felles referanserammer og føresetnader for aktiv deltaking i samfunn og arbeidsliv, og meistring av eige liv. Innhaldet skal gi elevane kunnskap om vår kulturarv og våre tradisjonar.

Vidare skal det bidra til å utvikle elevane sine verdiar, haldningar og kompetansar som skal bidra til å samle Norge som samfunn». Under kategorien felles studieforberedende står det: «Dette inneber sjølvstendet og uthald i arbeid med fag, kjeldebruk, og grunnleggjande kunnskap om filosofi, historie, etikk og logikk». Hva skiller egentlig disse to sitatene fra hverandre? På hvilke måte er selvstendighet og utholdenhet i arbeid med fag, grunnleggende kunnskap om filosofi, historie og etikk og logikk noe annet enn «verdier, holdninger og kompetanser som bidrar til å samle Norge som et samfunn»?

Lektorlaget mener formålsbeskrivelsen til felles innhold er så generisk at en lett kan bytte ut «felles innhold» med «skolen» eller «videregående». Hvilke av dagens fellesfag er ikke i tråd med formål for felles innhold? Dette er ikke tydelig. Mange medlemmer reagerer negativt vektleggingen av felles kulturarv og nasjonsbygging i forslaget til formålsbeskrivelse for felles innhold, uten at interkulturell eller internasjonal kompetanse er nevnt.

Felles innhold skal og bør ikke være helt likt for yrkesfag og studieforberedende (del 4)

Udir foreslår at felles innhold (fellesfag?) skal ha likt omfang på studieforberedende og i yrkesfaglige utdanningsprogram og at det skal «bidra til å operasjonalisere skolens verdigrunnlag». Hva betyr felles innhold? Vi undrer oss over at begrepet «felles innhold» brukes, i stedet for fellesfag.

Et viktig mål må være å styrke særpreget til de to utdanningsløpene i videregående opplæring. Yrkesfaglige utdanningsprogrammer og studieforberedende utdanningsprogram er fundamentalt ulike, med grunnleggende ulike målsetninger for elevene. Vi opplever forslaget om et helt likt og felles innhold som devaluerende, både for yrkesfag og for studieforberedende.

Lektorlaget frykter at et helt likt og felles innhold i yrkesfaglige og studieforberedende retninger eller utdanningsprogrammer i praksis vil føre til en nivåsenkning i videregående opplæring. Gjennomføringen er på om lag 90 % for studieforberedende i dag, 70 % for yrkesfagene. Om fellesfagene er avgjørende for frafall på yrkesfag, er ikke løsningen å senke nivået på innholdet og krav i felles innhold for dermed å øke gjennomføringsraten. Da vil nivået på studieforberedthet samtidig senkes. Vi vil advare mot et felles innhold på lavere nivå enn i dag.

Om en snarere ønsker å heve nivået på elevenes kunnskap og ferdigheter i fellesfag, og heve lista for beståtte fellesfag, vil det kunne føre til at flere elever ikke får lærlingeplasser, som vil gi høyere frafall i yrkesfaglige utdanningsprogram.

Vi etterlyser en større tydelighet fra direktoratet hvis forslaget innebærer at det allerede er tatt en beslutning om å ikke lenger yrkesrette 30 % av kompetansemål i fellesfagenes læreplaner tilpasset ulike yrkesfaglige utdanningsprogram. Har vi et kunnskapsgrunnlag som tilsier at yrkesrettingen av fellesfagenes læreplaner i dag er problematisk? Det vises til evaluering av fagfornyelsen og at fellesfagene oppleves som lite relevant for Y-elever. Det vi da ikke får innsyn i, er om denne opplevde relevansen har variert under R94, LK06 og LK20? Dette burde framkomme av innspillsnotatet. Lektorlaget mener det er en dårlig ide å fjerne yrkesrettingen av læreplaner i fellesfag.

Samtidig stilles det spørsmål om at forslaget om felles innhold kan være et forsøk på å gjøre påbygg-veien enda enklere for elevene. Det vil vi advare mot. Vi mener påbygning til studiekompetanse må utvides til å bli toårig, slik at en kan stille like høye krav til studieforberedthet, uavhengig av elevenes veivalg.

Vi avviser forslaget om at felles innhold eller fellesfag skal skapes basert på verdiene i overordnet del. Felles innhold må organiseres i skolefag med egne læreplaner og faglærere med fordypning i faget, og ikke som tverrfaglige temaer uten tydelig fagtilhørighet. Foreløpig er skissen svært uklar på om dagens fag skal beholdes eller erstattes av nye fag. Dette skaper mye unødvendig usikkerhet blant ansatte i skolen.

Forslaget innebærer at felles innhold kun skal tilbys i vg1 og vg2. Fagutvalget for kroppsøving bemerker at en fra et folkehelseperspektiv også ønsker at kroppsøving skal være et felles fag på Vg3 for alle studieforberedende retninger.

Ikke skap et felles studieforberedende innhold uten at fagene er tydelige (del 5)

Lektorlaget er positive til at alle elever i studieforberedende opplæring skal ha noen felles fag. Vi ser fordeler ved at alle elever med generell studiekompetanse har vært gjennom et felles studieforberedende innhold- men hva dette innholdet skal være – *hvilke fag*, er ikke tydelig nok i skissen fra direktoratet.
Formålsbeskrivelsen for felles studieforberedende innhold gir ikke et godt utgangspunkt for å prioritere hvilket innhold alle elever i studieforberedende opplæring skal ha.

I innspillsnotatet skriver direktoratet at elever trenger et innhold som legger vekt på lesing og skriving, både i norsk og engelsk, men unnlater å nevne fag som geografi, fremmedspråk, historie eller samfunnsfag. Trening i å lese lengre tekster og å utvikle skriveferdigheter med god akademisk argumentasjon gjøres gjennom arbeid i hvert enkelt fag.

Lektorlaget mener fremmedspråk, samfunnsfag, historie, religion og geografi må beholdes som felles studieforberedende fag, også etter 2030.

Lektorlagets fagvalg for geografi vektlegger følgende: *Geografi må opprettholdes som fellesfag allmenndannende fag, et dannelsesfag, ett av de eldste og mest grunnleggende fag i vår vestlige sivilisasjon, et fag i opplysningstidens og folkeopplysningens ånd.*

Bærekraft nevnes eksplisitt som temaer alle skal lære om, uavhengig av studieretning, og for STF er dette spesielt viktig også i mange av dagens programfag. Klimaendringer, klimatilpasning, det grønne skiftet, mineraler, energi, ressurser, næringsstruktur, bosetting, globalisering/handel, demografi, migrasjon og arealkonflikter.

Med unntak av forslaget om å fjerne fremmedspråk, er dette «noe som skal være felles for alle som ønsker studiekompetanse» utydelig i direktoratets skisse. Kildebruk, metodeforståelse, logikk, vitenskapelig metode, lesing og skriving av fagtekster må nettopp skje innenfor hvert enkelt fag. Formålsbeskrivelsen her skiller ikke studieforberedende innhold fra retningsinnhold, eller fra felles innhold.

Vi har tidligere advart mot ideen om et generelt studieforberedende fag, og dette forslaget ble forkastet i stortingsmeldingen. Samtidig registrerer vi at direktoratet planlegginger gjennomføring av forsøk med et nytt fag som ligner mye på det som ble forkastet for fem år siden (forskningslære med fordypningsoppgave).

Lektorlagets medlemmer savner en tydeliggjøring av konsekvenser for fagene om en støtter de ulike formålsbeskrivelsene og fagtypene direktoratet foreslår. Fagutvalg for kjemi uttrykker det slik:
Punktene som er nevnt i formålet er i grunn fine, men de er i svært liten grad konkretisert i faginnhold. Hvordan er det tenkt at dette skal dekkes? Skal det for eksempel være et felles matematikkfag som dekker statistikk, eller skal dette dekkes i mer fagspesifikke matematikkfag? Skal elevene da ha ett matematikkfag som er felles på tvers av studieretninger og et annet matematikkfag som er felles for alle som går studiespesialiserende og et tredje retningsbestemt matematikkfag? Med så generelle ferdigheter som er nevnt blir det vanskelig å avgrense dette til fag.

Fremmedspråk må også i fremtiden bestå som felles studieforberedende innhold

Å gjøre fremmedspråk valgfritt innenfor kun en av seks retninger betyr i praksis at fagmiljøene i fremmedspråk i videregående opplæring forsvinner, og at fagmiljøer i fremmedspråk i høyere utdanning vil bli betydelig redusert.
Slik fremmedspråkene er innlemmet i videregående opplæring i dag, bidrar de inn mot formålet med studieforberedende opplæring. Gjennom språkfagene utvikler elevene språkbevissthet, lese- og skriveferdigheter, utholdenhet og selvstendighet. Dette er alle ferdigheter som løftes frem i direktoratets forslag til formålet med studieforberedende innhold. Språkfagene spiller en viktig rolle i elevenes utvikling av læringsstrategier, en ferdighet som direktoratet trekker frem som et sentralt aspekt ved fremtidens studieforberedende innhold.
Dersom fremmedspråkene blir valgfritt retningsinnhold, vil det få store konsekvenser for dagens språklærere. Arbeidsplasser vil gå tapt, og høyt kvalifiserte språklærere mister muligheten til å jobbe med fag de har studert og videreutdannet seg i over tid. Ifølge SSB har over 90% av lærerne i fremmedspråk i videregående opplæring minimum 60 relevante studiepoeng, og de er med andre ord over gjennomsnittet godt kvalifiserte.[i] Lektorlaget stiller seg undrende til hvorfor man ønsker å svekke et slikt fagmiljø.

Fremmedspråktilbudet i videregående opplæring er allerede i dag sårbart på mindre steder og skoler. Ved å legge fremmedspråk inn under én enkelt retning og samtidig gjøre det valgfritt, reduseres elevgrunnlaget ytterligere. Det vil gjøre arbeidet med å opprettholde tilbudet om fremmedspråk enda mer krevende, og som følge av dette er det ikke utenkelig at fremmedspråkene i praksis forsvinne ved små skoler og i mindre kommuner.
EU har et uttalt mål om at alle innbyggere skal beherske minst to fremmedspråk i tillegg til sitt eget morsmål. I EUs strategi for livslang læring løftes flerspråklig kompetanse frem som en av åtte nøkkelkompetanser. Norsk næringsliv etterspør språkkompetanse viser en utredning fra Universitetet i Oslo[ii], og utenrikstjenesten er tydelig på det samme.[iii] Dersom fremmedspråkenes plass i videregående opplæring svekkes, beveger Norge seg bort fra en [iv]utvikling der mange europeiske land legger vekt på flerspråklighet og språkkompetanse. I en tid preget av økt behov for samarbeid på tvers av landegrenser vil det verre uheldig om norsk skole svekker elevenes mulighet til å utvikle kompetanse i flere språk.
Forslaget om å fjerne fremmedspråk fra det felles studieforberedende innholdet fremstår som vanskelig å forene med føringene i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR). I nivå 4B, som definerer læringsutbytte elevene skal ha etter endt studieforberedende opplæring, er det fastsatt at elevene skal kunne kommunisere på minst to fremmedspråk.[v] Forskriften slår også fast at læreplanene skal utformes i tråd med læringsutbyttet på aktuelt nivå. Vi har vanskeligheter med å se for oss at staten skal klare å sikre at alle kandidatene oppnår læringsutbytte dersom fremmedspråkene ikke lenger vil være en del av et felles studieforberedende løp.
Samlet sett mener vi at det foreligger tungtveiende grunner til at fremmedspråkene fortsatt må være en del av et felles studieforberedende innhold. Fagene bidrar direkte inn mot formålet til studieforberedende opplæring, det dekker et dokumentert behov for kompetanse i samfunnet og er en forutsetning for å opprettholde sterke fagmiljøer både på ungdomstrinnet, i videregående opplæring og høyere utdanning. Ved å svekke fagenes stilling i videregående opplæring, bidrar man til å bygge ned et stort og kompetent fagmiljø i en tid hvor behovet for språkkompetanse i samfunnet ikke blir mindre.

Videregående opplæring må bestå av skolefag som er relatert til vitenskapsfagene – ikke skap sammensatte fag ingen ansatte har undervisningskompetanse i

Det må stilles høye kompetansekrav for undervisning i alle fag i videregående opplæring. Lektorlaget mener kompetansekravene som stilles for undervisning, bør tilsvare fagets nivå. I videregående skole må dagens krav om 60 studiepoeng omfatte alle lærere. Lektorer og lærere som settes til å undervise i fag der de

mangler fordypning, må få rett til nødvendig videreutdanning innen et år. Som et langsiktig mål bør alle som underviser i programfag, og etter hvert alle undervisere i videregående, ha minst 90 studiepoeng fordypning i undervisningsfaget. Videreutdanningssystemet og lektorprogrammene må utvikles i tråd med dette.

Vi vil advare på det sterkeste mot å «lage» fag ingen ansatte i skolen har skikkelig kompetanse i. Nye, sammensatte og oppkonstruerte fag vil mangle kvalifiserte lærere med fordypning. Kvaliteten på undervisningen og vurderingen vil gå ned. Direktoratet skriver om innspillsrunden at det er et viktig hensyn at innholdet i fremtidens videregående skal kunne ivaretas av dagens lærerkompetanse, men at endringene kan føre til noe behov for kompetanseutvikling. I beste fall er dette en underdrivelse.

Det er en stor svakhet at Udirs innspillsnotat at en ikke henviser tydelig til nye fag som i praksis er under opprettelse, slik som *forskningslære med fordypningsoppgave* og *bærekraft, samfunn og innovasjon*. Det er en stor risiko for at respondenter i innspillsrunden ikke overskuer alle delene som settes i spill samtidig.

Hvilke lærer- og lektorutdanninger kvalifiserer for undervisning i disse fagene, om noen? Når en innfører nye, sammensatte fag som ikke samsvarer med fag i lektorutdanningene, må en samtidig sørge for et skikkelig videreutdanningsløft slik at faget kan undervises av kompetente ansatte. Det trengs for at målet om bedre studieforberedte elever kan nås.

Progresjon i fagene i videregående

Direktoratet angir ikke hvilke fag de ser for seg skal være «felles studieforberedende innhold». Direktoratet angir derfor heller ikke hvilke fag de ønsker å plassere på hvilke trinn, og går ikke inn på sammensetningen av fellesfag (felles innhold) og programfag (retningsinnhold) for hvert trinn.

Fagutvalg for geografi skriver i sitt innspill:

«Faglig fordypning krever tid, over flere år. Dagens modell der fagene går over flere år, vg2 og vg3 er viktig. Slik det er nå er fagene posisjonert i forhold til fellesfagene, for eksempel naturfag i første (eller andre) klasse gir god basis for realfagsfordypning, eller det å ha historie vg2 parallelt med fordypningsfaget historie og filosofi 1 og tilsvarende i vg3 med nyere historie/historie og filosofi 2 fungerer meget godt i dag. Det er bekymringsfullt om slikt endres.»

Lektorlaget ber direktoratet beskrive ulike konkrete forslag til hvordan fag innenfor hver retning (programfag) skal bygge på hverandre. Slike forslag må kunne diskuteres bredt i skolene det kommende året, før et endelig høringsforslag utvikles.

Progresjon fra ungdomstrinn til videregående

Regjeringen har varslet at de ønsker tydeligere læreplanmål, kvalitetssikring av læremidler og at digitale ferdigheter ikke lenger skal betraktes som en grunnleggende ferdighet. Fellesskoleutvalgets utredning er fortsatt på høring. Teknologifag utredes, men kun for grunnskolen. Eksamensordningen i videregående opplæring skal forbedres. Vi savner en bedre sammenheng mellom pågående parallelle prosesser, og at direktoratet åpent kommuniserer om hvordan de mener *disse forslagene* forholder seg til de andre utviklings- og endringsprosessene. Hvilke konsekvenser mener direktoratet forslagene vil få, eksempelvis for progresjon og sammenheng i læreplaner mellom ungdomstrinn og videregående, og for vurdering?

God sammenheng gjennom utdanningsløpet må ikke forstås som at grunnskole, studieforberedende videregående og høyere utdanning skal ha samme pedagogiske og faglige logikk. Overgangene må også innebære økte krav til faglighet, fordypning, selvstendighet og spesialisering

Bedre sikring av nødvendige språklige og faglige forkunnskaper – elevenes kvalifikasjonsprinsipp

Tilbakemeldingen fra elever om at dagens vg1 på studiespesialiserende utdanningsprogram av mange elever oppleves som en fortsettelse av ungdomstrinnet skyldes i stor grad en kombinasjon av sammensatte elevgrupper med stort faglig sprik. Mange elever kommer inn med lave grunnskolepoeng og stoff må repeteres. I tillegg bidrar vage og generelle kompetansemål i mange fags læreplaner i grunnskolen til at lektorene i vg1 ikke kan forutsette en viss forkunnskap om et emne.

For å virkelig kunne gjøre noe med nivået på vg1, må en sikre at alle elever som starter vg1 i et studieforberedende løp er reelt forberedt for læring i fag på dette nivået. Da må språklige og faglige forutsetninger være på plass.

Lektorlaget mener at det må innføres differensierte opptakskrav og poenggrenser for ulike studieretninger. Særlig viktig er det å innføre en poenggrense for opptak til studieforberedende løp. Elever uten de nødvendige faglige forutsetningene må få tilbud om et tilpasset studieprogram eller et ekstra forberedelsesår.

Dette er viktig for å sikre at alle elever som får en elevplass i videregående opplæring har forutsetninger som gir dem utbytte av å følge opplæringen. Fylkeskommunenes plikt gjennom opplæringsloven til å ha et tilbud for elever som mangler språklige og faglige forutsetninger gjennom opplæringsloven, er i praksis ikke en god nok sikring.

Et innspill fra fagutvalg for geografi konkretiserer utfordringene en står i:
«Mange elever som kommer på vgs har ingen, og eller lite kompetanse om temaene, vær og klima, indre - og ytre krefter. Når det kommer til resten av temaene i geografifaget har de noe bakgrunnskunnskap, men ikke i å se det fra synteseperspektivet som er veldig viktig med tanke på den verdenen de skal bli voksne i. Vi opplever at geografikunnskapene har blitt dårligere for hvert år som går, noe som kan skyldes kompetansebaserte læreplaner også i ungdomsskolen, som gir lærerne der en valgfrihet som gjør geografi spesielt skadelidende, manglende utdanning hos ungdomsskolelærere i geografi og generelt en svakere evne hos elevene i det vi kan kalle realkunnskap – hvor er Middelhavet, hva er platedrift, hva er den demografiske overgangen osv. Denne utviklingen er nok et argument for å beholde geografi som fellesfag på STF.»

Retningsinnhold – hvor ble det av krav om progresjon i programfag, og fordypning på et høyere nivå? (del 6)

Forslaget til formålsbeskrivelse for studieforberedende retningsinnhold gir ikke et godt utgangspunkt for å utvikle tydelige og relevante retninger.

Ideen om et felles retningsinnhold er god, men vi er ikke enige i at de seks foreslåtte retningene er realistiske å tilby, gitt rammebetingelsene som er i dag.

Stortingsmeldingen om fullføringsreformen har ambisjoner om større grad av fordypning i programfag. Dermed må progresjonen i retningsfag være tydelig.

Direktoratets skisse forholder seg heller ikke tydelig til dagens system. Eksempelvis kan en i dag for matematikkfaget erstatte minstekravet 1p med 1 T, og en har programfag som bygger på hverandre. Skissen sier ingenting om det er rom for slike ordninger i det nye systemet.

Hvis det felles retningsinnholdet beskrives som brede temaer og ikke som fag, blir det uklart eksempelvis hvilken matematikk elevene faktisk får, og om den møter opptakskravene til høyere utdanning. Strukturen i videregående må fortsatt passe sammen med opptakssystemet til høyere utdanning.

Urealistisk at seks retninger skal kunne tilbys over hele landet

Lektorlaget mener forslaget om seks ulike retninger ikke er realistisk, om det er et mål at de skal kunne tilbys over hele landet, uavhengig av skolestruktur og skolestørrelse. Vi har vanskelig for å se at det de fleste steder i landet vil være et elevgrunnlag for dette. I Reform -94 la en også opp til mindre retninger, som av

praktiske grunner ble slått sammen. Vi trenger ikke gjenta fortidens feil.

Om hver skole skal få tildelt noen retninger kan reiseveien bli lang for enkelte elever. Ønsket om at elever skal kunne velge fag fra andre retninger kan bli vanskelig å få til i praksis, når avstanden mellom skoler med ulike retninger er stor.

Fagutvalg for geografi skriver:
«Forslaget er ikke jordet til virkeligheten i vgs-Norge. Dette er en radikal omstrukturering for liten gevinst, som vil skape store utfordringer, også distriktspolitisk.»

Direktoratet drøfter ikke om de samtidig setter som premiss at mer av opplæring i videregående kan gis som fjernundervisning. Det vil vi advare mot på det sterkeste. Fjernundervisning gir dårligere vilkår for læring for elevene og er mer krevende for de ansatte.[vi]
Vi har også fått innspill fra våre fagutvalg om at det oppleves som lite hensiktsmessig at elevene skal velge retning tidligere. Modellen oppleves å forutsette en svært målrettet elev på 10. trinn. Skissen er også uklar på om det skal være mulig å ombestemme seg senere i løpet, ved feilvalg.

Fagutvalget for norsk skriver: «*Vi setter spørsmålstegn ved om elevene vil være i stand til å velge riktig retning så tidlig som siste halvår på 10. trinn, som det i praksis vil bli. Vi opplever at flere elever nå enn tidligere, både på studieforberedende og yrkesfag, ikke vet hva de vil gjøre etter videregående*».

Merknader til de seks foreslåtte retningene

Lektorlaget anser ikke direktoratets forslag til seks retninger som en god løsning på utfordringene som ble beskrevet i stortingsmeldingen om fullføringsreformen.

Vi har fått mange tilbakemeldinger om at sammensetningen av retningene ikke vil fungere godt. Eksempelvis advares det mot sammenslåing av MDD og KDA, og å legge til helse til idrettsfagene.

Vi bygger merknadene til retningene primært på innspill vi har mottatt fra våre 15 fagutvalg. Fagutvalgene besvarer spørsmålene direktoratet har stilt. Det må ikke tolkes som støtte til strukturen som skisseres.

Naturvitenskap, teknologi og realfag

Fagutvalg for kjemi bemerker at hvis man ønsker å fortsette med programmering som en del av realfagene bør alle elever ha felles opplæring i programmering som et eget fag. Opplæringen fungerer ikke slik det er nå der programmering er en del av

alle realfagene uten at noen virkelig har et ansvar for å lære elevene å programmere. Om noe har det bare ført til dårligere søkning til IT-fagene da elevene har dårlige erfaringer med programmering fra matematikkfaget der det brukes uten at elevene har ferdighetene til å faktisk programmere selv.

Flere fagutvalg bemerker at innledningen til denne retningen er for fokusert mot teknologi: «*Kompetanse innanfor naturvitskap, teknologi og realfag er avgjerande i eit samfunn prega av rask teknologisk utvikling.»* Her savner vi noen av vår tids store utfordringer, tap av biologisk mangfold og klimaendringer samt kunnskap om egen kropp og helse. Vi lurer også på forskjellen mellom naturvitenskap og realfag, er ikke naturvitenskap en del av realfag? Realfag dekker begge deler.

Fagutvalg for geografi bemerker at Geofag må være del av denne retningen, og må bygge på fellesfaget geografi. Totalberedskapsutvalget skrev tydelig om i sin rapport: skred, ras, flom, kvikkleire, klimatilpasning, infrastruktur, mineralutvinning (for å hindre at diktaturer får monopol) – og geofag som 5 timersfag hviler i dag på fellesfaget geografi. I Totalberedskapsrapporten St.Meld. 9 (2024-2025) trekker man frem Norges ressurser som en del av beredskapen, da må elever i skolen lære om disse ressursene. I dag er det geografi som underviser ressurser, her møter elevene ressurser tverrfaglig- hvor de ser hele bildet fra ressursen til ressursutnyttelse, årsaker og konsekvenser. I NOU:17 2023, trekkes det frem at Norge trenger flere geologer, geofysikere, kandidater med geofaglig bakgrunn for å møte utfordringene i fremtiden. Dermed blir geo en god rekrutteringskanal for å oppnå dette målet.

Fagutvalgene bemerker at teknologi må skilles fra forskningslære, og at forskningslære må undervises fagspesifikt, og ikke på tvers av fagretninger.

Forslaget nevner matematikk bare som et «etablert fagområde». Det bør komme tydelig fram at matematikk er felles retningsinnhold for alle i retningen, minst på nivå med dagens R1, og at R2 og matematikk X kan velges som valgfritt retningsinnhold.

Helse, aktivitet og idrett

Vi har fått en del tilbakemeldinger fra medlemmer som mener at det vil oppstå en kulturclash hvis fremtidens helsefagarbeidere skal gå sammen med idrettselevene. Selv om endringen kommer fra et ønske om å øke rekrutteringen til helserettede høyere utdanninger, er tilbudet om å kombinere videregående skole med idrett (uten å være toppidrettsutøver) viktig for mange, spesielt gutter. Disse vil ikke nødvendigvis oppleve tilbudet som like relevant med større helsefokus. Når det gjelder navn på retningen har vi fått innspill om navnet på retningen kan forveksles med helsefag i YF, og at en setter «helse» først i navnet trolig vil skremme bort mange gutter som pr i dag tiltrekkes av idrettsfag

Flere fagutvalg bemerker at psykologi er et akademisk fag som ikke kun hører hjemme innen helse.
Fagutvalg for kroppsøving foreslår "idrett og helse i et samfunnsperspektiv". som konkret innhold, i tillegg til det som er nevnt i innspillsnotatet. De bemerker at hva som skal legges i "Helse i et bredt perspektiv" er litt uklart, men at det bør romme både fysisk og psykisk helse, og både på individ- og befolkningsnivå. I tillegg mener fagutvalget for kroppsøving at retningen må åpne for muligheter for å kombinere skole med aktiv idrettsutøvelse.

Estetiske fag

Vi vil advare mot en sammenslåing av dagens musikk, dans og drama med kunst, design og arkitektur. Fagområdene bygger på svært ulike kunnskapstradisjoner og arbeidsformer. En sammenslåing kan føre til svekket faglig fordypning og at fagene mister sin identitet. Vi er bekymret for at det vil få negative konsekvenser for rekrutteringen til høyere utdanning og yrker innen musikk, kunst- og kulturfeltet dersom fagområdenes egenart ikke kommer tydelig nok frem i videregående opplæring.

Fagutvalget for kunst, design og arkitektur trekker frem flere perspektiver på hvorfor fagene bør ha en selvstendig plass i fremtidens videregående opplæring. De bidrar blant annet til kreativitet, skaperglede og evnen til å se sammenhenger på tvers av fagområder hos elevene. Samtidig savner vi en tydeligere begrunnelse for fagenes betydning for samfunnet. Utover å ha en egenverdi gjennom at de utvikler faglige kompetanser hos den enkelte elev, er fagene avgjørende for rekrutteringen av fremtidige kunstnere og kulturarbeidere i norsk kunst- og kulturliv.

Næringsliv, ledelse og økonomi

Fagutvalg for rettslære ønsker å slå sammen næringsliv, ledelse og økonomi samt samfunnsvitenskap og historie til samfunnsfaglige og økonomiske fag. Rettslære er tettere knyttet til samfunnsfagene. Det er stor vekt på offentlig rett, og ikke på økonomiske fag. En mener derfor rettslære passer bedre innenfor samfunnsvitenskap og historie-retningen.

Fagutvalg for geografi foreslår at geografi legges inn som fag i denne retningen, med temaer som sirkulær økonomi, forholdet mellomrike og fattige land, globalisering, hvor produseres mobilen din osv. Det innføres trinnvis lovpålagt bærekraftsrapportering for norske bedrifter, dette er temaer som angår geografi-faget og faget er dermed et fint springbrett for fordypning i økonomiske-fag.

Samfunnsvitenskap og historie

Vi har fått innspill om at retningen bør endre navn til samfunnsvitenskap og humaniora. Det er uheldig og misvisende at en her blander sammen et vitenskapelig område og et fag. Historie er bare ett av flere fag innenfor humaniora, som også omfatter språk, litteratur, filosofi og religion. Siden programmet skal gi elevene en bred innføring i fag som handler om mennesket, kulturen og samfunnet, gir «humaniora» et mer dekkende bilde av innholdet. Navnet blir dessuten mer konsekvent, fordi både samfunnsvitenskap og humaniora er fagtradisjoner som rommer flere fag, mens historie er et enkeltfag. I tillegg samsvarer navnet med hvordan universitetene er organisert, og det gir en tydeligere kobling til videre studier. I møte med kunstig intelligens er eksistensielle spørsmål viktigere enn noen gang: hva det vil si å være menneske, og hvordan vi skaper mening og tolker verden. Dette er særegent for de humanistiske fagene.

Slik geografi nå står nevnt under studieretningen «samfunnsvitenskap og historie» ser det diffust ut, som et fag elevene kan velge. Er det da ment som fellesfaget geografi som skal kunne velges (56 timer som i dag), eller et utvidet geografifag med høyere timetall, eller dagens fordypningsfag 5timersfagene samfunnsgeografi og geofag 1 og 2?
Fagutvalg for historie mener det bør være et tilbud om fordypning i historiske fag som del av retningen. Aktuelle fordypningsområder kan være religionshistorie, antikken, norsk og europeisk nasjonsbygging, revolusjoner, teknologihistorie, folkemord og historiografi.

Fagutvalg for matematikk bemerker at statistikk og kvantitativ metode står sentralt i samfunnsvitenskapelige studier. Retningen bør gi mulighet til å velge S-matematikk eller statistikk

Fagutvalg for samfunnsfag og samfunnskunnskap bemerker at psykologi ikke bør forstås som et rent helsefag, og må også ha en tydelig plass innen samfunnsfaglige retninger. Kunnskap om menneskelig atferd er viktig for samfunnsforståelsen.

Kommunikasjon, språk og medium

Lektorlaget mener språkfagene må inn som felles studieforberedende innhold, både engelsk og et fremmedspråk. Hvis man på denne måten ser for seg en retning med språk sammen med kommunikasjon og medium, må man, for å sikre språkkompetansen i befolkningen, legge inn språkfag i alle retningene. Slik vil man kunne møte ønsket fra universitets- og høgskolesektoren om mer akademisk trening og bedre studieforberedte elever.

Fagutvalg for norsk bemerker at flerspråklighet og internasjonalisering er viktig i

læreplaner, og sentralt i høyere utdanning. Det finnes flere forskningsrapporter som sier at det er mye penger, verdier og kontrakter som går tapt i næringslivet fordi man ikke har noe kunnskap i f.eks. tysk, som er en av de større handelspartnerne våre. De kognitive fordelene med språklæring er åpenbare. At dette skal legges inn i en retning, som i verste fall tilbys få steder og som få elever kan velge, er svært bekymringsverdig.

I innspillsnotatet argumenteres det for at «*dersom fremmedspråk skal være obligatorisk for alle innenfor en retning, vil det i praksis være vanskelig å gi elever i en klasse et valg mellom flere ulike fremmedspråk*. Praktisk og økonomisk kan det være vanskelig å dele en klasse inn i flere 'språkløp'.» men det å ha fremmedspråk som *valgfag* i *Kommunikasjon, språk og medium* begrenser mulighetene for å få sammen en språkgruppe enda mer. Argumentasjonen er selvmotsigende.

Fagutvalg for fremmedspråk bemerker at små videregående skoler ikke kommer til å tilby alle studieretninger, og at det er sannsynlig at en velger bort *Kommunikasjon, språk og medium* hvis en ikke har mediefag fra før. Fremmedspråk som valgfag i retningen *Kommunikasjon, språk og medium* ville måtte konkurrere mot flere andre fag som elevene kan oppfatte som lettere og som «garanterer» god karakter. Hvis det overhodet blir et fremmedspråktilbud, så vinner et språk over de andre, og alle som skulle velge noe annet, må ta omvalg. Valg på tvers av studieretninger er en organisatorisk utfordring som spesielt små skoler ikke kommer til å få til. Det kommer ikke til å kompensere for et tynt rekrutteringsgrunnlag innenfor studieretning *Kommunikasjon, språk og medium*. For å kunne velge på tvers, må skolen først tilby studieretningen *Kommunikasjon, språk og medium*.

Et redusert språktilbud betyr at arbeidsplasser går tapt og at høyt kvalifiserte lærere ikke lenger kan jobbe i fag de har studert og videreutdannet seg igjennom mange år. Hvorfor vil man gi opp et fagmiljø der lærerne er over gjennomsnittet godt kvalifiserte (SSB Rapporter 2023/30, over 90% av fremmedspråklærere i vgs har 60 studiepoeng eller mer) for i stedet å innføre nye fag hvor det ennå er uklart hvilke lærere som skal undervise i dem, og om det vil oppstå mer behov for omskolering og videreutdanning?

Argumentet om at «fremmedspråk er en barriere» (NIFU-rapport) er dårlig begrunnet, når man bare ser på karakterene (til de faglig svakeste elevene). Tar man utgangspunkt i en gjennomsnittlig presterende elev, så er fremmedspråk et fag som fagutvalget opplever gir rom for utfordringer og for at elevene vokser med dem. Fagutvalget spør retorisk om vi skal gå bort fra alle fag som krever litt mer kunnskap og utholdenhet.
Samtidig er «utholdenhet» inkludert i direktoratets forslag til formålsbeskrivelse for studieforberedende innhold.

Fagutvalg for fremmedspråk bemerker at man kan utvikle faget fremmedspråk videre og jobbe enda mer tverrfaglig, men bare når faget er forpliktende og ikke et fag som man kan velge bort. Se NIFU: 2026, S. 18: «*Samtidig som selvbestemmelse og valgfrihet kan muliggjøre at elever opplever økt mestring, kan valgfrihet også føre til at elever systematisk velger bort fag som oppleves som krevende.*»

Fagutvalg for matematikk bemerker at retningen skal forberede elevene på kommunikasjon og informasjonsarbeid. Da må de kunne forstå, representere og formidle data og resultater på en forståelig måte. Retningen bør derfor gi statistisk forståelse på nivå med dagens S1.

Lik størrelse på fagene kan ikke settes opp som et mål i seg selv

Våre medlemmer og tillitsvalgte opplever det som svært krevende å skulle svare på hvor mange fag elevene skal kunne ha per år, og hvor store fagene skal være, før en har oppnådd en større enighet om hva som ligger i generell studiekompetanse, og hvilke fag en slik kompetanse skal bestå av. For å oppnå målet om bedre studieforberedte elever som kan lese lengre akademiske tekster og skrive argumenterende på et høyt nivå i alle fag, ville det være nærliggende å ha et høyt totalt timetall.

Lektorlaget ønsker ikke å sette som premiss i strukturen at alle fag skal være like store. Direktoratets begrunnelse for å foreslå at alle fag skal tilbys med likt timetall, er langt fra god nok. Hensynet om å gjøre timeplanlegging noe enklere, må ikke vektes høyere enn hensynet til det vi som samfunn mener er en riktig mengde av hvert fag for å gi elevene et godt nok grunnlag av kunnskap og ferdigheter som gjør dem klare for studier i høyere utdanning.

Flere medlemsinnspill viser til at en opplever at frykten for at elevene har for mange fag samtidig, er overdrevet. Det er snarere stofftrengsel og tverrfaglighet, som ofte blir «skraping i overflaten», som gjør at elevene ikke klarer å få til dybdelæring og fordypning.

Partene i skolen må involveres tettere i det videre utviklingsarbeidet

Samlet sett mener vi at direktoratets skisse dessverre ikke svarer godt på problembeskrivelsene i stortingsmeldingen om fullføringsreformen.

Endringene som foreslås er store, og oppfattes av mange som radikale. Totalt sett skaper skissen uro i norske klasserom.

Om fagporteføljen som skal tilbys i videregående opplæring etter 2030 skal endres betydelig fra i dag, innebærer det betydelige omstillingskostnader for ansatte. Kostnadene kan ramme i form av nedbemanning, eller som en generell slitasje som følger med når en skal sette seg inn i enda en ny reform. Vi risikerer en økning i lektorer som forlater yrket for tidlig. Lektorene som blir i skolen, må trolig ta omfattende videreutdanning. Slike kostnader må også veies inn når nasjonale myndigheter vurderer hvordan fremtidens videregående opplæring må se ut. Vi anbefaler derfor at direktorat og departement knytter seg tettere til partene i skolesektoren i det videre arbeidet.

Vi forutsetter at direktoratet i det videre arbeidet med innhold og struktur i videregående opplæring praktiserer åpenhet om hvilke avveininger og vurderinger de jobber med, og at de ansatte i skolene gis rikelig med tid og anledning til å bidra i arbeidet. Da må også lokale skolemyndigheter og skoleledere legge til rette for slike bidrag.

Med vennlig hilsen

Helle Christin Nyhuus (sign.)
Leder

Med vennlig hilsen
Norsk Lektorlag

---

[i] Aamodt, P. O., Aaslid, B. E., & Rogstad, J. (2023). *Lærerkompetanse i videregående opplæring 2022* (Rapporter 2023/30). Statistisk sentralbyrå.

[ii] Mikkelsen, S. (2026, 10. februar). *Svarer på språkkrise med en helt ny type bachelor*. Khrono. https://www.khrono.no/svarer-pa-sprakkrise-med-en-helt-ny-type-bachelor/1033933

[iii] Carrai, D., Hellekjær, G. O., & Nielsen, T. H. (2026). L2 English and L3 Foreign Language Use and Needs in Foreign Affairs. *HERMES - Journal of Language and Communication in Business*, (66), 75–94. https://doi.org/10.7146/hjlcb.vi66.164508

[v] https://www.nokut.no/norsk-utdanning/nasjonalt-kvalifikasjonsrammeverk-for-livslang-laring/nivaa-i-kvalifikasjonsrammeverket/
[vi] Vi viser til Lektorlagets høringsuttalelse til Opplæringsloven.
https://lektorlaget.no/files/ca855eacf5df6d9425af6f09aa47c6f158b0f248.pdf